

müßten. Um sie nicht eine Beute materialistischer Ideen und hierdurch der Sozialisten werden lassen, müßte man sie anständig bezahlen und sozial heben. Wäre ihre Existenz ausgiebig gesichert und ihre gesellschaftliche Stellung der Wichtigkeit ihres Berufes entsprechend, dann würden sie gewiß mit Freuden im Interesse jenes Staates wirken, der ihnen solche Vorteile bietet.

Da bi se ta izvajanja tudi dejansko čimprej uresničila, je naša prva in poglavita želja! (Klici: Hočemo človeka dostojne eksistence!)

Naš srebrni jubilej.

Kolikor nam pripuščajo skromne moči, smo storili vse, da se naša 25letnica kar najlepše završi. V pokritje izrednih stroškov so prispevala vsa včlanjena učiteljska društva jubilarke, lepe prispevke pa so nam poklonili tudi nekateri naprošeni zavodi, najizdatnejše darilo pa smo prejeli od ljubljanskega mestnega občinskega odbora. (Dobro!) Za jubilejski koncert, ki ima to prednost, da ga izvajajo danes zvečer zgolj člani učiteljstva, so se vršile obširne priprave.

Najkrasnejše proslavimo srebrni god naše ponosne Zaveze s tem, da se ne bomo ogibali dela na kulturnem, narodnem, gospodarskem in socialnem polju. **Z obljubo, da bomo posvečali vse svoje sile vzgoji izročene nam mladine in da bomo delali na rast in čast ljubljene nam slovenske domovine, korakajmo s ponosnim čelom in s čistim srcem zlatemu jubileju nasproti!** (Burno, dolgotrajno in vedno znova se ponavljajoče odobravanje.)

Debata

V debato k tajniškemu poročilu so posegli tov.: Voglar, Hreščak, Kelc, Ivo Trošt in Brinar; pojasnjeval je vse zadeve predsednik Jelenc.

Iz debate posnemamo sledeče točke: 1. Vprašanje novih Zavezinih pravil naj se pospeši, da bodo čimprej od vlade potrjena in da se more sestaviti opravilnik.

2. Od Družbe Sv. Mohorja se mora odločno zahtevati čim najprej zadoščenja za žalni pis, ki je izšel v zadnjih publikacijah, in mora »Zaveza« takoj pričeti z delom in izdati ostro parolo proti Mohorjevi družbi, če tega zadoščenja ne dobi učiteljstvo v popolni meri.

Poročilo pregledovalcev računov.

Tov. Schmidek je podal v imenu pregledovalcev računov svoje poročilo in poudarjal sledeče:

Računi so se pregledali in našli v redu. Nasvetuje se, da si omišli ysak upravniškonto-korent.

Pregledovalci računov predlagajo, da Zaveza sestavi proračun za vsako leto.

Zaradi smrti »Tov.« upravnika se pooblasti blagajnik Zaveze, tov. Lužnar, da sestavi »Tovarišev« račune.

Opozorilo se je, da nekatera okr. učit. društva jako zamikrno izpolnjujejo svoje dolžnosti glede letnih doneskov in naj se to odpravi.

Debata.

V debato sta posegla — poudarjajoč iste razloge — tov. Brinar in Črnagoj, nakaar je bilo poročilo pregledovalcev odobreno.

Zavezini listi.

K računom »Učit. Tov.«, »Popotnika«, »Zvončka« in Zaveze so bila podana sledeča dopolnila:

Tov. Lužnar za »Učit. Tovariša«: Proti »Učit. Tov.« se je uprizoril neznošen bojkot od klerikalne strani, ki pritiska v vsakem slučaju na učiteljstvo zaradi »Učit. Tov.« ter sili naročnike, da se listu odpovedo. Stanje »Učit. Tov.« je sledeče: Plačnikov je 900, brezplačnih 110, list se je ustavil 70, novih naročnikov je 20; skupaj torej 1120 naročnikov. Brezplačno se ga daje še 150, in sicer ljubljanskim, celovškim, goriškim in mariborskim učiteljskim in učiteljskim.

»Učit. Tov.« je aktiven z vsemi tiritajami.

»Popotnik«: Istotako kakor proti »Učit. Tov.« je bojkot razvit proti »Popotniku«. Okrajni šolski sveti ga iz politiško strankarskih ozirov odpoveduje. Vse graje je vredna tudi indolenta učiteljstva do »Popotnika«. Učiteljska društva morajo več storiti v tem oziru, da se naročniki pomnože. Tudi so učiteljice boljše in točnejše plačnice od učiteljev.

»Popotnik« je imel v l. 1912 vseh naročnikov 689, ki so bili vsi plačujoči, in 72 brezplačnih. Brezplačno so ga prejimali tudi učiteljski. V tem letu je prirastlo 42 naročnikov, a odpovedalo jih je 74, torej jih je še vedno 32 manj. Na delo torej za »Popotnika«!

Poročilo o stanju »Zvončka« gov. tov. Jelenc s sledečimi besedami:

»Zvončkov« račun je bil priobčen v »Učit. Tov.« pred 14. dnevi, danes pa ga imate v rokah. Če bo kateri želel kakih

pojasnil glede računov, mu jih bom na vprašanja podal.

Podam vam še nekatere statistične podatke.

Letos se tiska »Zvonček« v 1350 izvodih. Plačujočih naročnikov je 1004. Tu sta všteta tudi okr. šol. sveta sežanski in tolminski, ki ob koncu leta naročita po 50 vezanih izvodov.

Ob koncu leta se povprečno vsako leto proda 50 izvodov.

Gratis izvodi: 1. Učiteljskim 94, 2. sotrudnikom 28, 3. listom v oceno 6, 4. v zameno 13, 5. društvom 8, 6. dolžnostni izvodi 7, skupaj 1210, ostane v zalogi 140. Skupaj 1350.

Letos po novem letu je odpadlo 48 naročnikov, nanovo pristopilo pa 87, tako da je vendar prirastek 39.

Tov. Lužnar doda k računu Zaveze še proračun za leto 1913:

Potnne = upravni odbor (dve seji) 360 + 166 = 526 K, vodstvo 30 K, Slovanska Zveza 1460 po 10 h = 146 K, pregledovalci računov 25 K.

Nagrade: Predsednik 250 K, tajnik 200 K, blagajnik 150 K, pisatelji in prevajalci 40 K, vsi 640 K, uprava 70 K, tiskovine 150 K, Skupaj 1587 K. Dohodki 1460 K. Primanjkljaj 127 K.

Skupna debata.

Skupna debata o vseh računih: V debato so posegli tov.: Jamšek, Jelenc, Ogoelec, Hreščak, Rismal, Črnagoj, Zajec, Selinšek, Brinar, Kelc, Krizman, Čulek, Mlakar in Černež.

Stavljениh je bilo več nasvetov in predlogov, izmed katerih je bil h koncu sprejet sledeči predlog:

Učiteljska društva dolože nalog, da se posvetujejo, kako povzdigniti gnotno stanje »Učit. Tov.«; te nasvete je poslati vodstvu Zaveze, ki pritegne k upravnemu odboru še nekaj članov s posvetovalnim glasom, da ti potem končno rešijo to vprašanje in predlože delegaciji drugo leto svoje nasvete in zaključke.

Volitev pregledovalcev računov.

Tov. Krizman stavi predlog, da se izvolijo stari pregledovalci računov, je namesto tov. Girmka, ki se odločno odreka zopetni izvolitvi, se naj izvoli tov. Venturini. (Sprejeto.)

Članarina.

Tov. Lužnar stavi predlog, da naj ostane članarina za tekoče leto še dosedanja, t. j. 1 K od člana. (Sprejeto.)

Določitev časa in kraja prihodnji skupščini.

Tov. Črnagoj stavi predlog, da se to prepusti upravnemu odboru. Po debati, v katero so posegli tov. Krizman, Zajec, Kelc in Rismal, je bil ta predlog sprejet.

Predlogi in nasveti.

Tov. Selinšek je vložil sledeči samostojni predlog: Delegacija izvoli odsek, ki prevzame sestavljanje slov. vzgojnega programa ter stopi tozadevno v najozje stike s slov. proforskim društvom, obema slov. Maticama in Ciril Metodovo družbo.

Predlagatelj je obširno utemeljeval svoj predlog. V debato so posegli tovariš Rajšp in Šega ter je končno obveljal predlog tov. Betrianija, da se izvoli odsek, se stoječ iz predlagatelja in članov tržaškega uč. društva tov. Sabadinove, Brizanija in Ivana Dimnika, ki se pred nyanjimi koraki sami preštudirajo ta predlog.

Ob četrti na 8. zvečer je zaključil predsednik delegacijo, nakaar mu je tov. Jamšek izrekel zahvalo za vzorno vodstvo. (Sprejeto z burnim odobravanjem.)

KONCERT.

Uvod k slavnostnim dnem Zaveze je tvoril slavnostni koncert v veliki dvorani Narodnega doma. V Ljubljani je znano, da so koncerti, ki jih priredi Glasbena Matica, večinoma jako slabo obiskani. V naše veselje moramo pa konstatirati, da narodnodomska dvorana že lepo vrsto let ni bila tako natlačeno polna kot na sobotnem koncertu. Vzrok temu obisku moramo iskati predvsem v simpatijah, ki jih ljubljansko in sploh napredno občinstvo goji do zatiranega in preganjanega slovenskega učiteljstva. Pa tudi zanimiv vzpored in odlične sodelujoče moči so privedle na koncert vse one, ki jim je slovenska glasbena umetnost pri srcu.

In kako bi ljudje ne bili navdušeni, če slišijo znano koncertno pevko go. Miro Devovo-Costaperarija? Izbrala si je za nastop tri otroške pesmi: presrčkano »Uspavanko« in pred kratkim objavljene »Jezdeca« Emilia Adamiča ter še ne tiskano O. Devovo »Božji volek«, tri dražestne muzikalne igradice. G. Devova je nadalje zapela še hrvaškega komponista Hatzeja (Mascagnijevega učenca) ljubeznivi samospev »Erotika«, Rusa P. Čajkovskega »To bilo je v prvi pomladi« in Lavrovčovo »Serenado«, ki pa lepše pristojata

pevcu. Ničje je ni tako pogodil kot Rijavec. Ljubkemu prednašanju omenjenih skladb je bilo plačilo živahno odobravanje, in g. Devova, ki ji je bil poklonjen lep cvetični dar, je morala dodati še poredno O. Devovo »Mak«. Poslušalcem še ni bilo dovolj, klicali so ponovno pevko na oder, toda zaman. — Druga hvale vredna točka obširnega vzporeda je bila M. Balakirewa orientalska fantazija »Islamey«, zgrajena na originalnem, a vendar preprostem motivu, ki ga čujemo pozneje v najrazličnejših variacijah. Skladba zahteva pianista, ki se ne ustraši tehniških težkoč. Naš Anton Trost jih je obvladal z občudovanja vredno lahkoto. Dvorana je kar odmevala od hrupnega ploskanja. — Nič manj in občinstvu k srcu govoril violinist g. Ivan Trost, Wienawskega koncert v d moču mu je dal priliko pokazati svoje izredne zmožnosti. Zlasti srednji presrčno lepi del (Romanca) in zadnji poskočni del (A la zingzara) sta jako ugajala. Brat Anton in Ivan Trost sta umetnika, kakršnih Slovenci nimamo. Cenimo jih in spoštujemo! — Ostalo vzporedno nalogo je imel rešiti ad hoc sklicani pevski zbor, sestavljen iz učiteljev in učiteljic vseh slovenskih dežel. Povejmo po pravici: rešil jo je dobro. Vsem nam je še v prijetnem spominu nastop moravskih učiteljev leta 1907. Tako idelalno dovršenega izvajanja zbora nam ni mogoče doseči. Nešteto je razlogov, predvsem obupno gnotno stanje posameznikov, ki ne dopuščajo, da bi se več-

krat shajali v Ljubljani k pevskim vajam. Brez potrebnega števila teh pa je enotni, točni in zanesljivi pevski nastop izključen. Čudim se, kako je bilo mogoče z eno samo skupno izkušnjo pripraviti za koncert težke izvrstne zbere kot sta Adamičeva »Slovanski dan« in »Moravska narodna« s svojim krasnim, a za izvajanje neoporečno kočljivim koncem. Material-pevskega zbora je lep: basi izdatni, tenor nekoliko šibek, ženska glasova umerjena. Najbolj se je posrečil Juvančev mešani zbor »Izgubljeni cvet«, v srce je ljudem segla divna narodna nagrobica »Gozdič je že zelen«, nenavadno lep vtisk so napravile narodne O. Devova »Gorjanska«, Žirovnikovi »Kaj pa ti pobič« in »Prišla bo pomlad zelena« ter Maroltova »Travniki so že zeleni«. Za ta slučaj odgovorni in težavni pevovodski posel je opravljal učitelj Fran Marolt s požrtvovalnostjo in velikim trudom. Čast mu in priznanje!

Mnenja sem, da bi bil velik greh za prvo poizkušnjo sestavljeni učiteljski pevski zbor opustiti. Naj se z delom vztrajno nadaljuje. Pritegne naj se k zboru vse tovarišice in tovariše, ki imajo veselje do petja, pa se iz strahu pred sovražniki vsega lepega niso upali blizu. Mladina, na krov! Če lahko čestitljivi starčki s sivimi glavami, zakaj bi vi ne? Prvi uspeh je tu. Naj pridejo za njim kmalu drugi, še lepši!

Z. P.
(Poročilo o glavnem zborovanju prihodnjic.)

Petindvajsetletnica

Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev.

Spominski spis.

Sestavil L. JELENC.

Ta krasno opremljena knjiga z bogato in velezanimivo vsebino je izšla v proslavo Zaveze 25letnice. — Na naslovni strani originalna risba strokovnega učitelja Dragotina Humka. — V tekstu 10 ilustracij. — Cena: broširanemu izvodu 3 K, elegantno vezanemu 4 K, s poštnino 30 vin. več.

Vsak zaveden učitelj in vsaka zavedna učiteljica, ki se zanima za delo naše organizacije, naj si to knjigo naroči. Naroče si jo naj vse naše organizacije in knjižnice. Zaloga ni velika, zato hitite z naročili!

Naroča se pri vodstvu Zaveze v Ljubljani, Franciškanska ulica šte. 6.

Brez komentarja!

O Zavezinem jubileju sta zapela pesemco tudi dva klerikalna ptička: katehet A. Čadež v »Slovenskemu Učitelju«, dekan A. Koblar v »Gorenjcu«. — Tistim ki so se udeležili jubileja, ne bo težko uganiti, da sta ubrala oba katoliška duhovnika svojo muziko po lažnivih notah. In sicer poje katehet Čadež tako: »Tiho in skromno so praznovali pred Malim Šmarnom liberalni »Zavezariji« svojo 25letnico v Ljubljani. Nekaj marena zastav (okrog deset) ob sameznih gostilnah in na magistratu je zganilo zavednost najbolj izvedavih novičarjev v toliko, da stvar ni šla popolno, da neopazena mimo Ljubljane. Kako to, da »napredna« Ljubljana tako prezira takozvane »napredne« pedagoge? Malo, malo zanimanja zanje.«

Dekan Koblar pa žvrgoli pod marko »Izzivanje ljubljanskega župana« tako: Ko je bil katoliški šhod, ni pustil ljubljanski župan, četudi je na tisoče slovenskih gostov prišlo v Ljubljano, na mestni poslopjih izobesiti nobene zastave. Zadnje nedeljo so pa prišli v Ljubljano liberalni slovenski učitelji in vsa mestna poslopja so bila v zastavah. Komu naj se ne stidi ta zaletava pristranost? Stud nad tem korakom magistrata so pokazali Ljubljanci s tem, da skoraj ničje ni hotel pokazati zastave v čast nosilcem pogsanske kulture, ki hočejo spraviti Slovenijo pod tuj jarem. Z žalostjo so gledali liberalni učitelji, kako jih zapuščajo prijatelji učiteljstva. Povsod so jih pozdravili samo: Tavčar, Ravnihar, Novak, no, in Senekovič v imenu sv. Cirila in Metoda.«

Ponatiskujemo oboje brez komentarja! Naši slovenski bratje, ki so se udeležili našega jubileja, se sedaj lahko prepričajo, kakšni lažnivi kljukci so kranjski klerikalni peresarji!

Državni proračun za leto 1913 izkazuje za vse avstrijsko ljudsko šolstvo vsoto 6.631.171 K.

Prispevek verskemu fondu katoliške cerkve pa znaša po istem proračunu 19.745.408 K! — Država nima za šole in učiteljstvo denarja, ampak zvrtača breme na občine in dežele, za katoliško duhovništvo pa je državna blagajnica vedno na stečaj odprta.

DR. TOMAŽ ROMIH:

Povod, da smo ustanovili Zavezo.

V letih 1880.—1890. je bilo v spodnje štajerskih učiteljskih društvih, kakor sploh na Štajerskem jako živahno društveno delovanje. Rad priznavam, da so nam bili štajerski nemški učitelji, s katerimi smo se vsako leto v štajerski Zavezi redno shajali, dobri tovariši, in da smo se slovenski učitelji od njih v parlamentarnem, pedagoškem in metodičnem oziru mnogo naučili, za kar jim gre vsekako hvala. V vsem smo smeli z njimi zadovoljni biti, le v enem oziru ne, in to tedaj, kadar je šlo za naše narodne zahteve. V narodnih zahtevah so bili prav tako nestrpni, kakor sploh Nemci, ki ne morejo pravični biti Slovencu.

Kot ilustracijo naj navedem sledeči slučaj: V tistih letih so morali spodnještajerski učitelji polagati sposobnostni izpit v Gradcu, ker ni bilo na mariborskem učiteljskem izpraševalne komisije. Da je bilo to za slovenske učitelje jako težavno, je umevno ob sebi. Stali so nasproti popolnoma tujim izpraševalcem in morali so delati učne slike v nemškem jeziku, medtem ko so poučevali v slovenskem. K temu še pride, da je spodnještajerski učitelj v njemu neznanem mestu mnogo dražje živel, in da je trajal izpit časih po mesec dni, ker ni mogla komisija vsega dela prej obvladati — bilo je dostikrat nad 100 kandidatov.

Prišel sem leta 1881, ali 1882. v Gradec na društven večer galskih učiteljev. Ker sem bil stalen dopisnik »Päd. Zeitschrift«, sem bil v njihovi družbi dobro sprejet. Porobil sem to priliko in hotel zvedeti njihovo mnenje o tem, če bi se napravila izpraševalna komisija v Mariboru. To vam je bil ogenj v strehi. Ne eden navzočih ni hotel ali ni mogel uvideti, kako živa potreba je to za spodnještajerske učitelje. Da smo pozneje to stvar obravnavali tudi v naših društvih, in da so se tudi naši poslanci za to zavzeli, je umevno. L. 1886. je izšla ministrska naredba z novim predpisom o poizkušnjah učne usposobljenosti, v kateri so se na vseh krajih, kjer so možka in ženska učiteljska, postavile izpraševalne komisije za občne ljudske in meščanske šole.

Ako nam torej še v taki zadevi niso bili naši nemški tovariši pravični, kolikor manj še v drugih.

V slovenskih šolah je bil učni jezik v vseh oddelkih slovenski in nemščina se sploh ni učila. Začelo pa se je polagoma uvajati nemščino kot predmet in tudi siliti, da bi se v višjih oddelkih nemški jezik uvedel kot učni jezik.

Učitelji in sploh vsi spodnještajerski rodoljubi smo se tem nakanam upirali. Naše načelo je bilo izraženo v sledečem:

»V slovenskih ljudskih šolah ima biti slovenski jezik v vseh oddelkih učni jezik, s poukom v drugem deželnem jeziku pa ni pričeti preje, ko so učenci dosegli postavno predpisani smoter v slovenskem jeziku.«

O tem smo posebno intenzivno obravnavali v Ptujskem učiteljskem društvu in na okrajni učiteljski konferenci v Ptuj. To načelo so zastopali do malega vsi krajni šolski sveti ptujškega okraja in tudi okrajni šolski svet ptujski.

Da bi temu načelu dobili še večjo veljavo, smo spravili tozadevno razpravo na dnevni red štajerske učiteljske Zveze leta 1883., ki je dne 9. in 10. septembra zborovala v Mariboru, mene pa je Ptujsko učiteljsko društvo določilo za poročevalca.

Tu je treba vedeti, da še slovenski učitelji nismo imeli nobene skupne organizacije, da torej ni bilo mogoče posebe vseh zanesljivih spodnještajerskih učiteljev povabiti na zborovanje, da je bilo pravzaprav še potreba, spoznati naše ljudi. A vse to me ni oviralo. Z majhno peščico prijateljev iz ptujškega okraja sem šel na zborovanje in tam dne 9. septembra stopil na poročevalčevo mesto.

Dasi je bil referat postavljen v posebno odsekovo sejo, in dasi je stvar bila važna pravzaprav le za spodnještajerske učitelje, so se zbrali do malega vsi došli nemški tovariši. A tudi slovenskih učiteljev je bilo lepo število, kar sem pa še doznal pri glasovanju.

Po mojem referatu se je vnela obsirna debata; protidebato sem vodil večinoma sam, in reči smem, jako srečno. Vse ugovore sem narodno zavrnil s citati iz nemških in drugih priznanih pedagogov, tako da mi nazadnje niso vedeli drugega odgovoriti, kakor: »Da, prijatelj, to je veljalo za nemščino v boju zoper latinščino, a to za slovenski jezik nima veljave.«

Moj tozadevni predlog je bil sicer odbit, a za njega je vendar glasovalo nad 100 slovenskih učiteljev. Vsem tem sem iz srca govoril in sem bil takorekoč njihov glasnik, in četudi se niso udeležili debate, so mi dali s svojim priznanjem pogum, pategovati se za načela, ki smo jih spoznali za edino pravilna.

»Popotnik« je v svojem poročilu zapisal sledeče stavke: »Na drugi strani pa smo se slovenski učitelji žalibog prepričali, da naši sodrugi na srednjem in zgornjem štajerskem za zdravi razvitek slovenskega šolstva nimajo ali celo nič ali da imajo le malo razuma, še manj pa dobre volje in da merijo šolstvo pri nas s čisto drugim merilom, nego ga podava pedagogika, kar se je posebno prvi dan pri predmetu o poučevanju v drugem deželnem jeziku (poročevalc g. Romih - Ptuj) dovojlj pokazalo.«

Bil sem nekoliko užaljen, da nisem mogel svojih nemških tovarišev prepričati in sem se takoj po končani odsekovi seji odpeljal, ter nisem pri drugih točkah pristostoval. Kakor sem pozneje izvedel, so slavili pri banketu in zvečer pri veselici svojo zmago nad slovenskimi učitelji, in pozneje smo lahko tudi v političkih listih čitali, da so stali nemški učitelji na braniku in da so srečno odbili sovražen napad.

Moje predavanje pa ni padlo na nerodovito zemljo. Vsi zgoraj omenjeni slovenski učitelji so dobili pogum, zahtevali tudi za slovenske šole zdrava pedagoška načela in vsa zadeva se je čisto drugače razvila, kakor smo mislili mi in kakor tudi naši nemški tovariši niso pričakovali.

Dne 3. julija 1884. l. je stavil na mesečnem zborovanju učiteljskega društva ptujškega pod mojim predsedstvom pri točki »volitev delegatov za letošnje zborovanje učiteljske zaveze v Brucku« tov. Grebenec nasvet, da naj se društvo kot takšno letos ne udeležuje zborovanja učiteljske »Zaveze«. Tovariš Šijanec pa nasvetuje, da naj se naše društvo ne udeležuje ne letos tega zborovanja, ampak sploh ne, in da izstopi iz učiteljske Zaveze štajerske. Ta nasvet se splošno sprejme, in tov. Grebenec odstopi od svojega nasveta. Tega koraka niso naši nemški tovariši pričakovali. Vsa slovenska javnost pa je postopanje Ptujškega učiteljskega društva pozdravljala, in prejel sem mnogo pisem, ki so priznavala ta čin. Izmed pisem pa je bilo eno, ki je imelo razen priznanja tudi stavek sledeče vsebine: »Ne gre samo razdirati! Treba je tudi zidati! Zberite vsa slovenska učiteljska društva v posebno zvezo!«

Ta poziv je bil meni in mojim prijateljem dovolj, da smo šli naprej. Treba je bilo tistega podrobnega dela, o katerem se ne da ničesar pokazati, a treba ga je bilo opraviti. Oseba in pismena agitacija, da so društva izstopila iz štajerske učiteljske zveze. Poziva, da se ustanovijo nova društva ter prijavijo svoj pristop k novi organizaciji. Treba je bilo sestaviti pravila itd. itd.

Skraja si še nismo bili na jasnem, katera društva bi naj obsegala nova zveza, ali samo spodnještajerska društva, ali tudi društva drugih dežel. V tistih časih smo še sanjali o združenju Sloveniji, to nas je napotilo, da smo osnovali zvezo slovenskih društev v vseh deželah. Na Kranjskem pa je bilo tedaj samo eno učiteljsko društvo, namreč Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani. Skrbeti je torej bilo, da so se po raznih krajih ustanovila nova društva. Dela za novo organizacijo so se poprijela pozneje tudi druga učiteljska društva. Bilo je mnogo predavanj v tem oziru. »Popotnik« je prinašal tozadevne članke. Sploh veliko navdušenje je vladalo v učitelstvu, in vse razumništvo slovensko nas je podpiralo in bilo veselo, da ima tako zavedno, narodno učitelstvo. Leta 1888 so bila potrjena pravila, leta 1889 pa je bil I. redni občni zbor.

Priprave so torej trajale od leta 1884 do leta 1889. Pismo pa, ki je vse to povzročilo, je pisal tedanji profesor na c. kr. učiteljski v Gradcu, sedaj c. kr. šolski svetnik v pokoju, mnogozasluzni šolnik France Hauptmann.

Družba sv. Cirila in Metoda.

Dne 8. t. m. se je vršila v Domžalah glavna skupščina Družbe sv. Cirila in Metoda. Dohodki družbe so znašali l. 1912. skupaj 219.903 K 46 v (manj 77.296 K 72 v), stroški pa so narasli za 22.221 K 69 v na 516.441 K 06 v, tako da ima družba 296.537 kron 60 v primanjkljaja. Redni dohodki so se zmanjšali leta 1912. za 4640 K 34 v, skupni prejemki brez volil pa so se zmanjšali za 4044 K 46 v. Primanjkljaj se je pokrnil iz Karol Kotnikovega sklada in z najetim posojilom. Družbena glavnica izkazuje leta 1912. prirastka 80.793 K 97 v in odpadek 21.130 K, tako da je bilo njeno stanje 31. decembra leta 1912. 59.663 K 97 v. Družba je posodila društvu »Mladiki« 20.930 K. Leta 1911. je znašalo stanje glavnice 52.260 K 48. Pokojniški sklad za učitelje itd. izkazuje stanje 35.456 K 69 v. Obrambni sklad je narasel od 116.023 K 20 v na 150.387 K 31 v. V. Polakova zapuščina izkazuje stanje 177.914 K 96 v. K. Kotnikova zapuščina je izkazovala koncem leta 1912. 326.842 K 78 v ter se je vsled dviga vlog in zaradi izplačila naknadno odmerjenega in plačanega dayka, vsled delnega pokritja stavbnih in drugih stroškov, zmanjšala na 260.174 K 92 v. M. Vilharjeva zapuščina znaša koncem leta 1912. čistih 105.462 K 30 v. I. Fabjančičeva zapuščina končno izkazuje čiste imovine 31.850 K 28 v. Družbina imovina je narasla leta 1912. na 1.659.708 K 34 v od 1.198.250 K 66 v leta 1911. Pasivna imovina (posojila pri posojilnicah in hranilnicah, dolgovi pri stavbah in posestvih, še ne poravnane pristojbine in računi) se je zvišala od 58.550 K 66 v, na 436.096 K 82 v. Čista imovina znaša tedaj 1.223.611 kron 52 v proti 1.139.700 K leta 1911. Čista imovina se je torej pomnožila leta 1912. za 83.911 K 52 v. — Proračun za leto 1914. izkazuje dohodkov 146.100 K, izdatkov pa 306.500 K, vsled tega primanjkljaja 160.400 kron, ki se bo pokrnil deloma iz glavnice, oziroma iz zapuščinskih skladov, deloma pa iz najetih posojil. — V odbor so bili izvoljeni: Andrej Senekovič, dr. Abram, dr. Tavčar, Ivan Kejžar, dr. Kodermann; v nadzorstvo dr. A. Božič, dr. Ilešič, Matija Hante, dr. Ravnihar, Matija Rode; v razsodništvo Matija Marinček, Franc Pahernik, dr. F. Rozina, dr. Tekavčič in dr. K. Triller.

Na glavni skupščini sta govorila tudi naša češka tovariša Bohdan Skala in Peter Skalický, ki sta se udeležila Zaveznega jubileja. Prvi je govoril kot odbornik Češke Šolske Matice, prinašajoč skupščinarjem pozdrave njenega osrednjega odbora. Češka Šolska Matica ima iste smotre, kakor Družba: obrambno delo proti germanizaciji. Ustanovljena je bila pred 33. leti in je ohranila češkemu narodu na tisoče otrok na Češkem, Moravskem in v Slezi. Danes potrebuje na leto čez en milijon kron, ki jih mora zbirati, kakor pri nas, med narodom. »Schulverein« je pravil do sedaj, da vrši obrambno delo. To ni res. »Schulverein« je bojna družba. To je priznal Moravec v Hamburgu, ki je odkrito povedal, da ima »Schulverein« namen, gospodarsko uničiti Čehe. V ta namen služi trimilijonski Roseggerjev sklad, toda mi se ne vdamo. Niti gospodarsko, niti duševno nas ne bodo uničili. Težko je

živeti v Avstriji. V ponemčenih krajih na Češkem nas zasledujejo, če še imamo na sto in sto otrok v šolah in naravnost vzorne šole, naravnost palače nam zapirajo pod raznimi pretvezami, dočim imamo slučaj, da se vzdržuje nemška šola in učitelj za samo enega nemškega dijaka, drugod za 5 dijakov, od katerih pa sta dva dijaka še učiteljeva otroka. In kako nastopajo proti češki narodnosti v največjem češkem mestu, na Dunaju? Češka šolska palača je naravnost vzor šole, vkljub temu so jo zaprli. Mislijo, da bodo Čehe kar pohrustali na Dunaju in enaka nesreča grozi na Dunaj vsem Slovanom. To hočejo doseči s famoznim zakonom Kolisko za Nižjo Avstrijsko. Dolžnost vseh slovenskih državnih poslancev je, da s svojim najenergičnejšim protestom zadržijo sankcijo tega zakona, ki bi uničil vse češke šole na Nižnjem Avstrijskem. Kako drugače je z Nemci! Za par Nemcev se vzdržuje nemška šola v Solunu in v Carigradu, z isto pravico bi se morala vzdržati na Dunaju turška šola, toda vlada, ki ima gniljivo ljubezen do Albancev, pa v svoji državi zatira svoje lastne narode končno kliče Družbi: Naša je deca, naša je prihodnost, ne obupajmo! Naprej! (Dolgotrajno odobravanje.)

V imenu češkega učitelstva je govoril nato tovariš Skalický, ki je orisal zlasti križev pot dunajskih čeških šol, kjer morajo hoditi učitelji šol Komenskega od hiše do hiše, da poučujejo otroke v materinski. Zakon je sicer za Čehe, toda Čehi ne morejo dobiti svojih pravic, ker to država ovira. Država pa smo mi! Na Dunaju je čez 50.000 čeških otrok, ki bi morali imeti nad 100 šol, toda Dunaj je veliko slovensko pokopališče. Tako pokopališče pa vidimo tudi tu na jugu v tožnem Korošanu. (Ploskanje.)

»Kmetijska zveza« v Istri.

F. V.

Ta nova strokovna organizacija istrskih Slovencev, ki je začela zlasti na Koprščini z intenzivnim delom, je dosegla, kakor posnemamo iz časopisov, v sv. Petru na Piranščini dne 17. avgusta pravi triumf.

O slabih in drugih lastnostih te nove organizacije se doslej ne more govoriti, vendar — preden razširi svoja krila čez istrsko slovensko prebivalstvo — je naša dolžnost, da izpregovorimo par besed na naslov organizacije same in nje voditeljev posebe.

Znano je, da se je začelo z raznimi organizacijami istrskih Slovencev že pred 5. leti v Bregu ter se je posebno za stvar zanimal znani ljubljanski Terseglav! Tla so bila baje jako neugodna, ves trud brezuspešen in vroče upanje, da se tudi istrski Slovenci podvržejo komandi dr. Šusteršiča, se je pošteno izjalovilo!

Zaman se je gospodo svarilo, da naš kmet želi ljubega miru, ker je itak izmučen od trupalnega dela in skrbi, zaman se je svarilo, da moramo posebno mi Istrani iz narodnega ozira biti jako previdni! Lastna izkušnja jih je morala prepričati o naši resnični trditvi, da istrski kmet noče in ne mora »bojevati se za načela«, da je treba tukaj še vročega skupnega boja za narodni in gospodarski obstanek!

Da je tudi kmetu, kakor vsakemu stanu neobhodno potrebna organizacija, o tem ni dvoma, in smo mi prvi, ki pozdravljamo Kmetiko neodvisno gospodarsko zvezo želeč, da bi naša ugodna tla in se razvijala, vodeč našega ubogega kmetarstva v boljšo bodočnost!

Da li je pa ta nova organizacija neodvisna in strogo narodno-gospodarska, o tem — po pravici povedano — jako, jako dvomimo, in sicer iz tehtnih razlogov. V Istri obstoja že par let med Hrvati »Narodna zajednica«, ki uspeva jako ugodno in ki ima tudi namen, združiti vse Slovane v Istri! V odboru te so zastopani: kmetje, odvetniki, duhovni, učitelji in trgovci! Kakor razvidno iz dosedanjega uspešnega delovanja in obsežnih pravic, je »Narodna zajednica« res strogo narodno-gospodarska organizacija. Baš iz tega razloga se je lansko leto septembra meseca na shodu v Dekanih, sklicanem po zaupnih in požrtvovalnih možeh v svrhu, da se ustanovi »Kmetiska organizacija«, sklenilo pristopiti k »Narodni zajednici«, oziroma izvolilo se je odsek, ki bi imel stopiti z »Zajednico« v dogovor glede pravic in za slovenske razmere eventualno tudi kaj izprememb. Odsek nam ni do danes še nič poročal in razlogov menda nam ni treba iskati. V teku leta se je namreč ustanovila »Kmetiska Zveza«, ki je bila gotovo vzrok, da se je nadaljnje delovanje z »Zajednico« prekinilo!

Toda, da se povrnemo k našim dvomom glede neodvisne »Kmetiske Zveze«, Ta je namreč, ako se ne varamo, v tekočem letu imela nek shod v Dekanih, na katerem ni mogel navzoči učitelj priti do besede! Da, celo še več! Padale so na učitelstvo žaljive psovke, trdeč, da je učitelstvo v pogubo in škodo kmetu, in prisiljen je bil učiteljsko zborovanje zapustiti!

Nadalje vidimo v odboru »Kmetiske Zveze« par petelinov kranjskega kalibra, ki jim je le vera in križ vse, ki bi jih to spravilo tudi v boj, ne meneč se za narodno pogubo! Dvom obstoja tedaj v tem. To, kar se je izkušalo v Istri pred leti direktnim potom počenši v Bregu, se to izkuša sedaj indirektno in v drugačni obliki na Koprščini in Piranščini! To je — ponavljam — le naš dvom!

Za »neodvisno« Kmetisko Zvezo, ki naj bi pa gospodarsko, narodno in kulturno našega kmeta povzdignila, najdete v prvi vrsti brez izjeme vse učitelstvo, ki hoče ob vseh svojih slabih gmotnih razmerah z razprostrtimi rokami se okleniti in z vso svojo močjo podpirati njeno delovanje! S pametnim, treznim delom bomo lahko pokazali tudi sosedem Kranjcem svoje uspehe! Da bi pa »Kmetiska Zveza« bila le nekak medium zato, da naš bodo kdaj razne ilustracije slikale pod Šusteršičevim frakom s S. L. S. na eni in »Kmetisko Zvezo« na drugi strani, o tem želimo in zahtevamo točnega pojasnila! Zlasti pričakujemo, da nam bodo naši poslanci čim prej o stvari podali ugodna poročila ter da ne bi se naši dvomi uresničili, ker osvoboditev istrskega kmeta iz krempljev tujerodnega sovražnika, povzdiga na gospodarskem in kulturnem polju je mogoča le s skupnim delovanjem!

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Iz vodstva Zaveze.

S VII. vodstvene seje upravnih dobe 1912/13 (19. julija 1913).

1. Vodstveni sklep, da se ustanove deželne učiteljske Zveze tudi na Goriškem, v Istri, v Trstu in na Koroškem, se ni mogel letos uresničiti, ker nova Zavezina pravila še niso potrjena. To se izvrši takoj po vladni potrditvi.

2. Za pouk v telovadbi v ljudskih šolah izide v letošnjem »Popotniku« po češkem vzorcu skrbno sestavljen spis. Ta spis se bo založil kot posebna priročna knjiga.

3. Odposlal se je na Zvezo slovenskega učitelstva v Avstriji dopis glede odklonitve stalnega nameščenja c. kr. okrajnih šolskih nadzornikov.

4. Z banko »Slavijo« se vrše še nadalje pogajanja o rednih njenih letnih prispevkih naši Zavezi.

5. Poskrbi se za točne podatke nekega kranjskega tovariša, ki ima izvrstno kvalifikacijo, a ni dobil definitivnega učnega mesta samo zato ne, ker je Sokol. Podatki se odpošljejo v uporabo »Slovenski Sokolski Zvezi«, vodstvo naše Zaveze pa se še posebej pritoži proti takemu krivičnemu sklepu pri naučnem ministru.

6. Koncertna pevka gospa Mira Costaperaria, koncertni pianist Anton Trost in njegov brat konservatorist Ivan Trost so obljubili sodelovanje pri letošnjem našem jubilejskem koncertu.

Z VIII. vodstvene seje upravne dobe 1912/13 (7. avgusta 1913).

1. Akademsko ferialno društvo »Adrija« je dobilo na svoječasno prošnjo 5 letnikov »Zvončka« brezplačno.

2. Češka učiteljska Zveza je poslala vprašalno pismo, po kateri naj bi se dogovorilo, koliko se pregreše šolskega oblastva napram temeljnemu šolskim zakonom. Ker bi bilo po tem vzorcu neznano mnogo dela, se ta razrešitev odloži do prihoda Čehov k našemu glavnemu letošnjemu zborovanju, da se jih ob tej priliki povpraša, kako nameravajo oni rešiti ta vprašanja najkrajšim putem.

3. Vodstvo narodnih strokovnih organizacij je poslalo naši Zavezi oklic k pristopu. Ta oklic se je poslal vsem Zavezanim društvom. Prvi tak kongres se je vršil v Ljubljani dne 15., 16. in 17. avgusta.

4. Glede akcije »Pred cesarja!« se z ozirom na dopis »Zveze slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem« sklene, da se pozove zastopnike posameznih avstrijskih dežel, da grede jeseni, ko se sestanejo državni poslanci na Dunaju, k ministru, predsedniku in k naučnemu ministru, kjer jima natanko pojasnijo položaj učitelstva.

5. Ista Zveza želi izpremembe Ročnega zapisnika in natančno sestavo števila onih učiteljic, ki so brez službe. Oboje se odstopi v končno rešitev delegaciji.

6. Letos sta izšli za I. razred ljudskih šol dve novi knjigi: K. Widrovo »Moje prvo berilo in Iv. Krulčeva »Moja prva čitanka«. Za nas velja načelo, da se toplo zavzamemo za prvo imenovano knjigo.

7. Na pismeno grajo okr. šolskega sveta v Sežani, ki je bila izrečena dvema tovarišema, zato, ker sta spremila sokolski naraščaj pri zletu iz Komna v Kobarič, se Zaveza ne pritoži dotlej, da se reši ugovor prizadetih tovarišev, ki je bil odposlan na ondotni deželni šolski svet.